

1 ZÁKLADNÍ PRÁVNÍ ÚPRAVA OCHRANY OSOBNÍCH ÚDAJŮ

Mezinárodní zkušenosti postupně ukazovaly, že ochranu osobních údajů není možné řešit výlučně na národní úrovni. Rostoucí objem přenášených osobních údajů mezi státy, vytváření mezinárodních databank, zvyšující se pohyb lidí bez ohledu na hranice států, rostoucí mezinárodní spolupráce v oblastech vědy a výzkumu kladly nové požadavky na mezinárodní koordinaci při ochraně osobních informací. Bylo nutno sjednotit principy ochrany osobních dat a jednotně pojmenovat rizika plynoucí z jejich volného přenosu. Z těchto potřeb vycházela také Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj (OECD, která již v roce 1969 vypracovala studii o přenosu dat přes hranice států pro potřebu veřejného sektoru), která 23. září 1980 vydala Průvodce o ochraně soukromí a o přenosu osobních dat přes hranice států (Guidelines Governing the Protection of Privacy and Transborder Flows of Personal Data). Při přípravě tohoto dokumentu spolupracovala OECD s Radou Evropy, která v té době již měla zpracovaný návrh úmluvy o soukromí (Convention on Privacy). V tomto dokumentu byly poprvé definovány pojmy, které byly následně používány ve všech dalších právních předpisech. Byl definován pojem „správce“ (data controller) jako subjekt, který musí ze zákona nést základní odpovědnost za aktivity týkající se zpracování osobních údajů. Rovněž byly definovány pojmy jako „subjekt údajů“, „osobní údaje“, přenos přes hranice a další. Od roku 1980 se tak tyto pojmy začaly všeobecně používat nejen v právních předpisech jednotlivých členských států OECD, ale také v mezinárodním právu.¹

Tento vývoj na mezinárodní scéně nezadržitelně směřoval k roku 1981, kdy došlo k částečnému ujednocení rozříštěné právní úpravy na evropském poli ochrany osobních údajů, a to vznikem Úmluvy o ochraně osob se zřetelem na automatizované zpracování osobních dat. Tato úmluva zaručuje na území každé smluvní strany každé fyzické osobě, ať je jakékoli národnosti nebo pobývá kdekoli, úctu k jejím právům, základním svobodám a zejména k jejímu právu na soukromý život se zřetelem k automatizovanému zpracování osobních údajů,

¹ Kučerová, A. – Bartík, V. – Peca, J. – Neuwirt, K. – Nejedlý, J.: Zákon o ochraně osobních údajů. Komentář. Praha 2003, s. 26.

kteřé se k ní vztahují. Tato úmluva zavedla do mezinárodního práva zejména zásady ochrany osobních údajů, které pak převzaly jednotlivé státy. Jedná se o zásady legitimacy zpracování, nezbytnosti časového omezení, potřebnosti a přiměřenosti, průhlednosti, bezpečnosti, práva přístupu k informacím, nezávislého dozoru a mnoho dalších. Ani tato úmluva však nezůstala do dnešních dnů ve svém původním rozsahu, dvacet let po svém schválení byla roku 2001 rozšířena Dodatkovým protokolem o orgánech dozoru a toku údajů přes hranice. V této rozšířené podobě se úmluva dodnes hojně využívá.²

Tato Úmluva je velmi důležitá i ve vztahu k povinnosti žádat Úřad pro ochranu osobních údajů o povolení k předání osobních údajů do zahraničí. Úmluva č. 108 ve svém článku 3 odst. 2 písm. c) stanoví, že kterýkoliv stát může při podpisu nebo uložení ratifikační listiny, při přijetí, při schválení, přistoupení nebo kdykoliv později sdělit prohlášením zaslaným generálnímu tajemníkovi Rady Evropy, že uplatní tuto úmluvu rovněž na soubory osobních údajů, které se nezpracovávají automatizovaně. Česká republika toto prohlášení učinila současně s ratifikací Dodatkového protokolu k uvedené Úmluvě č. 108 dne 24. září 2003.

Pro předání osobních údajů do států, které ratifikovaly Úmluvu č. 108, to znamená, že ze strany České republiky se tato Úmluva vztahuje jak na automatizované tak i neautomatizované zpracování osobních údajů a pokud je naplněn její článek 12 odst. 2³, platí pro oba typy těchto datových souborů, že smluvní strana nemůže pouze z důvodu ochrany soukromého života zapovědět nebo podrobit zvláštnímu povolení tok osobních údajů směřující na území druhé smluvní strany. Rovněž § 27 odst. 2 zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů (dále jen „zákon o ochraně osobních údajů“) připouští výjimky z povinnosti žádat Úřad pro ochranu osobních údajů o povolení k předání osobních údajů do zahraničí, pokud zákaz omezování volného pohybu osobních údajů vyplývá z mezinárodní smlouvy, k jejíž ratifikaci dal Parlament souhlas, a kterou je Česká republika vázána. Není pochyb o tom, že zmiňované ustanovení zákona se týká i Úmluvy č. 108.

Z výše uvedeného tedy vyplývá, že pro předání osobních údajů do států, které ratifikovaly Úmluvy č. 108⁴, není nutné žádat o povolení ve smyslu § 27

² Bartík, M.: Ochrana osobních údajů v souvislosti s jednáním orgánů obce. Diplomová práce – Právnická fakulta Masarykovy univerzity v Brně. 2006, s. 8.

³ Smluvní strana nemůže pouze z důvodu ochrany soukromého života zapovědět nebo podrobit zvláštnímu povolení tok osobních údajů směřující na území druhé smluvní strany.

⁴ Vedle členských států Evropské unie podepsaly a ratifikovaly Úmluvu č. 108 např. tyto státy: Albánie, Bosna a Hercegovina, Černá Hora, Gruzie, Chorvatsko, Island, Lichtenštejnsko, Makedonie, Norsko, Srbsko, Švýcarsko.

odst. 4 zákona o ochraně osobních údajů a ani Úřad pro ochranu osobních údajů není oprávněn zahajovat řízení o povolení k předání, neboť by se v tomto případě jednalo o úkon, který by byl v rozporu s cíli zmiňované mezinárodní smlouvy i se zákonem o ochraně osobních údajů.⁵

Po ratifikaci této Úmluvy následovalo přijetí zákona č. 256/1992 Sb., o ochraně osobních údajů v informačních systémech, který byl prvním uceleným právním předpisem v oblasti ochrany osobních údajů. Poskytoval definice některých termínů, jako například osobní údaj, informační systém, provozovatel informačního systému, dotčený subjekt, zveřejněná informace a další, zákon také určoval, jakým způsobem je dovoleno získávat a pak dále zpracovávat jednotlivé osobní údaje a jak je zabezpečit. Problém tohoto zákona však byla jeho bezzubost, postrádal naprosto sankční ustanovení ani nestanovil žádný dozorový orgán, a tak se stal spíše proklamací bez valného praktického účinku. Tento nedostatek napravil až současný o ochraně osobních údajů.⁶ S jistou mírou nadsázky lze tedy konstatovat, že šlo o předpis obsoletní, protože v podstatě nikdy nebyl v praxi realizován.

Vzhledem k tomuto stavu nebyl český právní řád, kam byl zmíněný zákon převzat, kompatibilní s právem Evropské unie, na jejíž půdě byla přijata zvláštní Směrnice Evropského parlamentu a rady č. 95/46/ES, o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a volným pohybem těchto údajů, která ukládala členským státům, aby ji promítly do tří let do svých právních řádů. Svoje zákony s ní musely samozřejmě harmonizovat i státy, které se chtěly stát členy Evropské unie. Jedním z nejvýznamnějších přínosů této směrnice, kromě výrazného příspěvku k harmonizaci národních předpisů, je deklarace faktu, že státy nesmějí omezit ani zakázat volný pohyb osobních údajů mezi členskými státy z důvodů ochrany podle ustanovení této směrnice.

Směrnice vychází v podstatě z Úmluvy, ale výrazně ji rozšiřuje a prohlubuje. Stanovuje požadavky na technickou bezpečnost zpracování dat, ukládá povinnost oznamovat zpracování osobních údajů a mít souhlas dotčené osoby se zpracováním, požaduje vytvoření nezávislého orgánu dozoru, rozšiřuje ochranu osobních údajů také na neautomatizovaně zpracovávané údaje a údaje přenášené mimo Evropskou unii, definuje zvláštní kategorii údajů, tzv. citlivé údaje.

Dotkový protokol k Úmluvě č. 108 podepsaly a ratifikovaly např. tyto státy: Albánie, Bosna a Hercegovina, Česká republika, Chorvatsko, Francie, Kypr, Litva, Lucembursko, Maďarsko, Německo, Nizozemí, Polsko, Portugalsko, Rumunsko, Slovensko a Švédsko.

⁵ www.uoou.cz, Předávání osobních údajů do zahraničí / K problémům z praxe / Aplikace Úmluvy Rady Evropy č. 108 ve vztahu k povinnosti žádat Úřad o povolení k předání osobních údajů do zahraničí.

⁶ Bartík, M.: Ochrana osobních údajů v souvislosti s jednáním orgánů obce. Diplomová práce – Právnická fakulta Masarykovy univerzity v Brně. 2006, s. 5.

Řeší problematiku ochrany fyzických osob (nevztahuje se tedy na ochranu právnických osob v této oblasti) v souvislosti se zpracováním osobních údajů a problematiku volného pohybu těchto údajů. Hned v úvodu této směrnice je uvedeno, že při zpracování osobních údajů musí být dodrženy základní svobody a práva osob, zejména pak právo na ochranu soukromí.

Cílem této směrnice je zajistit vysokou úroveň ochrany osobních údajů ve všech členských státech Unie, zajistit volný pohyb informací a informačních služeb mezi členskými státy (zejména z důvodu stále se rozvíjejícího vnitřního trhu), stanovit společný rámec pro práci s osobními údaji a jejich ochranu na území Evropské unie a sladit národní legislativu v této oblasti platnou na území jednotlivých států (členské státy si mohou v národních předpisech upřesnit obecné podmínky a zákonitosti zpracování osobních údajů. Zásady ochrany se musí vztahovat na veškeré zpracování osobních údajů kteroukoliv osobou, jejíž činnosti spadají do oblasti působnosti práva EU (nevztahuje se však na fyzické osoby, které provádějí zpracování osobních údajů, které má výlučně osobní povahu – např. vedení adresáře, korespondence...), musí se vztahovat na veškeré informace týkající se identifikované nebo identifikovatelné osoby (nevztahují se tedy na anonymní nebo anonymizované údaje) a vztahují se i na zvukové a obrazové údaje týkající se fyzických osob.

Velký důraz je při ochraně subjektů kladen zejména na nutnost získání souhlasu subjektu se zpracováním osobních údajů, zákonnost zpracování, nutnost oznámení zpracovávání, právo subjektu osobních údajů na získání informací a opravu osobních údajů, bezpečnost zpracování a omezený sběr.

A konečně od 1. ledna 1999 se veškeré akty Evropských společenství o ochraně fyzických osob při zpracování osobních údajů a při volném pohybu takových údajů uplatňují vůči institucím založeným Amsterodamskou smlouvou. Tak se ochrana osobních dat stala součástí smluv o založení Evropského společenství a tak i součástí primárního práva, což našlo výraz v článku 286/ex 213b.⁷

Všechny tyto mezinárodní dokumenty vedly k přijetí zákona o ochraně osobních údajů tak, jak jej známe dnes. Zákon byl přijat v roce 2000 a od té doby byl již 23krát novelizován. Je nutné ještě dodat, že některé z novel nejsou dosud účinné.

⁷ Bartík, M.: Ochrana osobních údajů v souvislosti s jednáním orgánů obce. Diplomová práce – Právnická fakulta Masarykovy univerzity v Brně. 2006, s. 9.